

## Mećava

Dinko Šimunović



Špiro Knežević iz Dobropoljaca, uoči Božića spremao se po rakiju i vino ća u primorje. U tome plodnom i bogatom selu gotovo dojedna kuća imala vinograde od kojih je dobivala piće odviše blago, pa im se zato nije sviđalo. Domaće vino i rakiju pili najviše ljeti, a za zimu i Božić svi imućniji pribavljali snažniju »okrepu«. Zato i Špiro, kao svake, tako i ove godine spremao se dotjerati što jačega vina i što žešće rakije s tim više, jer je odmah poslije božićnih blagdana slavio krsno ime.

Put do mora .bio je ne samo dug već i opasan, a naročito zimi, jer je vodio preko planine Lemeša, gdje se ulegnuo klanac tijesan i pust, kojim bi srčani putnici kušali da i zimi prodru. No tu bi, često, zauvijek ostajali, jer njime hujala tako gusta i hladna mećava, da bi ustavljala dihanje i smrzavala krv. Zato su cijelo planinsko sedlo nazivali Pometenik a sami klanac Krstovača, jer na mjestu gdje bi našli smrznuto tijelo, zasadili bi krst. Mnogo je takovih krstova uz oputinu stršilo, no bilo bi ih i više, da se neki od kamena nijesu prebili a drveni sagnjili.

Spremao Špiro na put Zvezdana, Putalja, Zekana i sebe, te ispirao mješine za rakiju i vino. Imao i kola, no preko Lemeša bila staza uska i vijugava pa njome gazili samo pješaci i konji.

Dani pred Božić bili studeni ali tihi i vedri, no ukućani ga ipak odvrćali od putovanja, jer su po nekim znakovima naslućivali nenadnu i jaku zimu. Još jesenas lišće je s drveta rano i gotovo odjednom pootpadalo, pače i sa hrastova, a sada od sjevera od časa na čas žurno prelijetali ždralovi poredani kao strelica. Oko domova skupljali se ne samo vrapci već i svakojake druge ptice kao nikada prije, te seljaci u Dobropolju govorili da će naskoro mećava i studen kakova se odavna ne pamti. Ovaj put ne ide ni Joško, ni Petraš, ni Avram ... govorili mu, pa je bolje da ostaneš i ti! Špiro Knežević bijaše ljudina u četrdeset i petoj godini, zdrav i snažan kao medvjed, pa se jedino smiješio savjetima ukućana:

- Ide sa mnom Čauš kao svake godine, pa kad se on ne boji, kako ću ja?

-Tome Čaušu bilo pravo ime Laze Krneta, i taki je nadimak dobio stoga, što neprestano trčka iz sela u varoš, pa i od komšiluka do komšiluka, nudeći se da u čemu bilo pomogne. I morao je da čini tako, jer nije imao ni imetka ni porodice: hranio se onim što bi mu davali, a prespavao tamo gdje ga zatekla noć. Bio star, suhonjav, a u licu žutkast kao voštana svijeća, pa bi ga Špiro mogao na jednom prstu dignuti kao crknutu mačku.

Spremali se, spremali i napokon pošli. U primorje sretno stigli po vedru i tihu samo što je negdje vrlo daleko u dubinama tutnjilo. Špiro kupi mješinu najjače rakije i pet mješina najboljega vina, a osim toga nalije burache (omanje kožnate sprave za piće), da im usput budu pri ruci.

U oči Badnjaka mane te krenu istim: putem u Dobropoljce, no vrijeme se počelo mijenjati. Od sjeverozapada stalo popuhivati i oblačiti se nebo, ali to nisu bili oblaci kao navadno: dizao se jedan jedini oblak crn i siv, kojemu se ne vidjelo dna, a odozgo bio ravan kao daska. Polako je zastirao i mračio nebo, a iz njega duhao tako studen vjetrić, da se činilo kao da u meso bockaju tisuće ledenih iglica.

Pred podne minuše Mokre Oštarije, a to su bile posljednje kućice, gdje bi mogli da se zaklone. Sat kasnije već se penjali uz Lemeš, a do Pometenika i sedla Krstovače bilo više od sata. Baš na nekom strmenitom zavoju, ona crnosiva zidina prijeđe polovinu neba i sunce zakrije, a odmah zatim stanu koso letjeti sitne pahuljice snijega njima u bok, a kadikad ravno u oči.

Stari Čauš prepao se nemilo, jer je bio slabo odjeven: kamp aran i gaće bili su na više mjesta poderani, kabanica tanka i nepotstavljena, kapica plitka, a i opanci na nogama traljavi.

-Najbolje bi bilo da se vratimo u Oštarije ... Kad je ovako podno Lemeša, što će biti na Pometeniku i u Krstovači?

No Špiro se najprije osmijehne, a onda se i razljutio:

- Pa što ti misliš, kukavico, da ću ja u tuđoj kući dočekati Božić.? Ko će priložiti badnjake, ko upaliti svijeću... I što će naši misliti? Kakva te studen napala kad je toplo!

- Lako je tebi: Sve si novo obukao, a povrh toga još i kabanicu vučevinom potstavljenu i tvrde čizme... Osim toga mlađi si od mene barem 15 godina!

Tako je odgovorio Čauš i nastojao da većim koracima stiže gospodara, ali se zadihavao i cvokotao zubima. Špiro se dade na žao te uspori korak:

- Istinu govoriš, jer se ja eto znojim kao da je ljeto. No to je nesamo zbog tople odore, već što pijem

rakiju. Eno i tebi na Zekanu burače, te se napij do mile volje. Pali i grije kao vatra!

Ali Čauš ne htjede rakiju i, osjećajući glad, reče:

- Ja bih volio što jesti!

- Pa jutros si pio crnu kavu i jeo suhih smokava kao gospodin. Ni ja nisam ništa drugo.

Onaj primorac, seljak, u koga je Špiro kupio rakiju i vino, darovao mu, po starom običaju, za dobra dva pedlja pisane rumenkaste slanine, što je sad visjela na jednoj strani samara, a u drugoj torbi bilo pšeničnog kruha i luka češnjaka. Od hoda i od studeni Lazo Krneta bio tako izglednio, da nije mogao odoljeti, već promrmlja:

- Ja bih, eto, kruha i slanine!

- Kakve slanine, Bog te ubio! Ili ne znaš da je veliki post!

- Čast Bogu i Božiću, no ako mi nedaš, poginuću!

Tako su u mećavi jedan drugome dovikivali i napokon ispadne kako htjedne Čauš. Pristupi k torbama, te odreže dobar komad slanine i komadinu pšenična kruha, pa stade pohlepno gutati ujedno sa lukom češnjakom.

Konjski repovi i grive sve to jače od vjetra vijali i studen jačala te Čauš nikako da se najede: dva, tri puta prilazio k torbi da reže slaninu i lomi kruh, a luka je nosio u džepu. Špiro mu se rugao da je gladnik, odmetnik crkve Božje i budala: rakiju ne treba žvakati i odmah grije. No Lazo, gutajući i u buci mećave, i ne ču što je govorio. Jedva pristade da ugasi žeđu s nekoliko gutljaja vina, a onda je i opet nastavio žvakati.

Što su se više primicali Krstovači, snijeg to gušći, a vjetar i studen jačali.

Sad i Špiro stade osjećati, kako mu ledeni trnci kroz kosti prolaze, i zato poče sve češće i češće gutati onu žestoku tekućinu, o kojoj govoraše da grije kao. vatra. Mjesto znojenja i topline, sada je čutio ne toliko samu studen, nego neku težinu u tijelu, umor i san.

Mećava bola i kovitlala sve jače i sve gušće, te ne bi znali kud gaze, da pred njima ne idu konji i pokazuju put, a donekle i od snažnih udaraca vjetra zaklanjaju. Sada poče zaostajati Špiro i zapovjedi Čaušu, da korača polaganije, jer se taj njegov drug pomladio kao čudom. Od slanine, češnjaka i pšeničnog kruha, njemu i u trošnoj odjeći postade toplo, a u žestokoj borbi s mećavom tijelo gipko: sad bi se Čauš zacijelo narugao i potsmijehnuo Špiri kad bi smio. Nije se bojao mećave kao prije, ali se prestrašio kad mu je, sustežući ga, zadihano rekao gospodar:

- Lazo, ne mogu dalje ... Ustavi konje da otpočinem.

No Čauš Lazo gotovo se razljuti:

- Nemoj, po Bogu brate, ta vidiš li da nam se para na brcima smrzava a nigdje zaklona! Ovdje u Krstovači ne smijemo zastajati!

- Ali, nećemo nego samo malo. Podrijemaću koliko bi ispušio lulu duhana, pak ćemo dalje! Razumi, kad ti velim, da naprijed ne mogu. Dodaj mi buraču!

- Evo ti, ali ne sjedaj ... Rastovarićemo jednog konja, pa uzjaši, ako ne možeš hodati.

- Što? Rastovariti konja, a vino ostaviti na putu? . Ah, što mi je drijem, i što bih slatko usnuo!

Ali Čauš nije slušao njegove vapaje, već kandžijom ošinu o konje, premda su posrtali preko snježnih smetova, to većih, što su se više približavali ždrijelu klanca. Tu sad bijaše sve u jednom dimu: teško se raspoznavali i jedva su, vičući, razumijevali jedan drugog.

- Ja ću sjesti ispod one klisure, da otpočinem i malo zadrijemam... promrmlja Špiro, ali mu riječi do Čauša ne dopru. Baš na tome okuču tako ih silno zaspe mećava, da se je bijedni Lazo morao prignuti i glavom prodirati kroz snježni vjetar da s vida ne izgubi konje. Borio se tako par stotina koračaja, i kad je bio pod nekom liticom, gdje je nešto manje hujalo, stane pa se obazre. Gleda oštro i zove, ali Špire ne može ni dozvati ni ugledati. Korači nekoliko unatrag, ali ga vijavica tako silno zaspe da nije ništa vidio, i zaustavila mu dah. Prepao se, da će izgubiti snijegom zasuti put, a onda već daleko, daleko začuje tužno rzanje, kao da ostavljeni konji pozivlju na bijeg iz nemile: Krstovače. Lazu Čauša dođide silan strah, to veći što se je rzanje konja više udaljavalo i potrči nizbrdicom, da ih stigne.

Od klanca na lijevo, staza se među dva brijega sve više udubljavala: smetovi bili golemiji, ali manje vjetra i slobodnije se dihalo. Još niže od klanca i smetovi bili manji, ali jednaka studen, pa Čauš nastojaše, da ne korača sporije od konja. Znao je kako se bliži noć, a ruke i lice, kao da mu se odrvenili. Radi toga se još uvijek plašio, dok nije kroz pahuljice snijega ugledao kasarnu u kojoj prebivali žandari. I podigli je kraj staze Lemeške radi sigurnosti putnika, a naselja u blizini nije bilo. Krneti se činilo, da je ona zgrada već blizu i radovao se modrome dimu što je sukljao iz nje. No pahuljice još uvijek nagu sto padale i studen ne popuštala, a žandarska postaja kao da bježi. Iznova se prepadne s ledenih trnaca, što su ga prožimali: u bokovima ga stezalo, a ruke, nos, i uši kao da otpadaju i raspucavaju se.

Htjede misliti na gospodara Kneževića, koji negdje ostade, ali kao da mu se i u mozgu smrklo, pa svi doživljaji od jutros činili mu se poput ružna sna. Tupo je gledao u konje, što su pod teretom, bez jela i pića strpljivo gazili, pa i to ga, umorna, krijepilo; a onda i pogled na veliku zgradu iz koje je sukljao dim. Malo pomalo ipak se bližila i nagoviještala toplo ognjište, a za pola sata konji i sami skrenu u rastvorenu avliju. I bio je Lazi Krneti zadnji čas: da je potrajalo samo nešto dulje, možda bi i on zastao na dubokim snijegom pokritoj stazi.

Neki žandari počnu da rastovaruju konje, a drugi uvedoše na pola smrznutog Čauša u prostranu sobu, gdje nije bilo vatre. Kad to vidje Lazar, stade zapomagati kao malo dijete:

- Vodite me k ognjištu da se zagrijem, a nemojte me u ovoj studenici lijegati.

Ali žandari ne samo što ga ne povedoše k vatri, već donesoše snijega, stanu njime trljati smrznuta uda Lazina. Boljelo ga a ne htjede se protiviti, jer žandari su žandari, no umiri se, kad ga njihov zapovjednik pouči:

- Kad bi te odmah ognju pripekli, mogli bi ti kasnije otpasti nos, uši i na rukama prsti. Krv se tamo ustavila, i ne teče, pak je treba potjerati da kroz sve žile i žilice zastruji, pa ih otople i oživi.

Čauš ne razumjeđe što mu govoraše žandar, i čudio se tome, kako će snijegom otopleti njegovo tijelo napola smrznuto. No kad poslije nekoliko očuti, kako se i bez vatre ugrijao, upokojio se i zahvalio onim ljudima kako znade zahvaljivati samo bijedni seljak. A kad ga legnu i napoje toplim čajem i mlijekom, osjeti blaženstvo kao nikad prije. No odjednom stade zapomagati i udarati se šakama u glavu tako nemilo da se oružnici začudili a i prepali, misleći da je poludio od pretrpljene muke i straha.

- Bogo mili, jadan ti sam! ... sam ga mogao zaboraviti! Lazo, glavo, zašto nisi odmah rekao! ... meni nesretnome!

- A što ti se dogodilo? .. Koga to spominješ i što si zaboravio reći?

Tada Čauš skupi pamet i stane pripovijedati što se zbililo: - kako su putovali, što je ko od njih jeo i pio; kako je Špiru uhvatio drijem, i kako ga nije mogao odvratiti da u zaklonu ne počine i ne pridrijema, a napokon zamoli žandara, da ga pošu odmah tražiti.

- Sada je noć i vijavica, rekoše mu, pak bi sve bilo utaman. Čekaćemo dok svane! Tako su mirili čauša, donijeli mu toplu večericu i čašu vina, pa kad na njegovo pitanje odgovoriše, da su konji u zaklonu mjestu i nazobljeni, poče ga hvatati drijem.

Čim ga ostaviše na samu, zaboravi cijeli svijet, a domalo i sama sebe: u mekoj postelji čvrsto zaspe, kao dijete poslije dugotrajna igranja.

Sjutradan, rano, donesu mu kavu s mlijekom i krišku hljeba. Vani je ležao i bjelasao na suncu debeli snijeg, vjetra ni čuha, a u zagrijanoj čistoj sobi širila se blaga svjetlost. Čim je ušao zapovjednik, čauš ga odmah zapita:

- Jeste li poslali tražiti ga i što mislite, hoće li ga naći?

- Poslao sam ljude, još zorom, da ga traže na onome mjestu, gdje si to sinoć rekao. A da i nisi, našli bi ga, jer imamo dva izvježbana psa koji dobro njuše.

- Eto, hvala Bogu i Bogorodici ...

- Ipak, ne raduj se toliko, jer on pogibe još prije nego si ti do naše kasarne prispio.

- Ma, gospodine, on bijaše čovjek snažan i još mlad. Može biti da je zabasao i kad svane naći će put.

- Tu malo koristi i mladost i snaga kad se nije krijepio hranom, što razvija toplinu, već samo rakijom, morade ga uhvatiti san, iz koga se ne budi. Smrzao se, pa eto!

- Biće, gospodine, da nije tako ... On je obućen kao još niko, što sam u životu vidio, a znate što je bilo na meni! Kod njega je ostala malne puna burača rakije prepečenice, što grije kao vatra ...

- Od njega si to čuo, ali nije to istina!

Rakija začas ugrije samo površinu tijela. dok uistinu pravu, nutarnju toplim smanjuje. U drijemu što dolazi od umora i leda, još više navlači san, koji je isto što i smrt. A tebe je spasilo krepko, masno jelo i hod, premda si jadno obućen, star i slab.

Čauš se toga dana, pa i mnogo kasnije, divio svemu što je čuo i doživio. A kako i ne bi, kad je i sam uvidio da se trljanjem studenim snijegom čovjek ugrije, a od žestoke prepečenice smrzne ...

No još većma čudili se u Dobropoljcima, kad je stari, slabi i golišavi Krneta dotjerao konje živ i zdrav, a snažnoga i toplo obućenoga Špiru donijeli mrtva. U oči Badnjeg dana i u Dobropoljcima zasuo snijeg i zima zube stisla, pa se bili zabrinuli: strepili su, da će ili obadva s Lemeša donijeti mrtva, ili pak sama Čauša. Zato u kukanju, stali mu prigovarati kao da je on tome kriv, nijesu razumjeli, kako u borbi s mećavom slabiji iznese živu glavu, a jači pogibe.

Tada im, na svoj način, stade Čauš da ponavlja, što je čuo od onoga zapovjednika žandarskog, koji će svakako znati više, nego seljaci u Dobropolju. Slušali ga i stoti put zapitkivali kako je sve bilo, te nakon duga promišljanja rekoše:

-Istina, da je Špiro učinio isto to što i stari Čauš, sad bi među nama bio, te ne bi na sam Božić kukali!

Ljuta zima sve jače stezala, voda se kod ognjišta mrzla, pa iz Špirine kuće tužno gledali, kako nove pahuljice zasiplju krajinu. Ipak ih studen i glad prisile da jedu sve što je za blagdane pripravljeno, ali ne okusiše ni rakije ni vina. U tome piću vidjeli su dušmanina, što im smače hranitelja, a i stidili se, što je odrpani Čauš bio razumniji od njihova Špire.